

MAREK DĄBROWSKI

OCENA SPORU POD KĄTEM ZASADNOŚCI
SKIEROWANIA STRON DO MEDIACJI PRZEZ SĄD
W PERSPEKTYWIE DOŚWIADCZEŃ EUROPEJSKICH

WPROWADZENIE

Nieustannie rosnąca w kodeksie postępowania cywilnego¹ liczba instrumentów procesowych konkretyzujących dyrektywę dążenia sądu do ugodowego zakończenia sporu „w szczególności” z wykorzystaniem mediacji powoduje, iż na uwagę zasługuje praktyczny wymiar oceny sporu przez sąd pod kątem zasadności skierowania stron do postępowania mediacyjnego. Ocena w tym zakresie stanowi bowiem punkt wyjścia dla szerokiego spektrum działań sądu poprzedzających wysiłki ugodowe nakierowane na zainicjowanie postępowania mediacyjnego. Stanowi zarazem przejaw realizacji obowiązku spoczywającego na przewodniczącym, który wprost wynika z § 84 pkt 3 regulaminu urzędowania sądów powszechnych², oraz art. 183⁸ § 5 k.p.c. Niewątpliwie wspomniany obowiązek pozostaje w ramach dyskrecjonalnej władzy sędziego i ściśle wiąże się z okolicznościami konkretnego sporu. Niemniej nie można wyłącznie założyć, iż wyposażenie sądu w spektrum

---

Dr MAREK DĄBROWSKI – asystent Katedry Negocjacji i Mediacji, Instytut Prawa, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: marek.dabrowski@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7907-0989>

¹ Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 [dalej: k.p.c.].

² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości Regulamin urzędowania sądów powszechnych z 18 czerwca 2019 r., Dz.U. poz. 1141 [dalej: RegSądR].

instrumentów procesowych wpisujących się w dyrektywę dążenia do ugodowego załatwienia sprawy z wykorzystaniem mediacji stanowi panaceum na niski odsetek spraw kierowanych do postępowania mediacyjnego. Równie ważną rolę należy przypisać prawnym i pozaprawnym przesłankom ułatwiającym sądowi ocenę sporu pod kątem nie tyle możliwości, ile zasadności skierowania stron do mediacji³. Tak, aby działania sądu nakierowanie na zainicjowanie postępowania mediacyjnego nie stanowiły wyłącznie przejawu zadośćuczynienia w stosowaniu przepisów wyłącznie we wstępnej fazie postępowania, ale były poprzedzone realną oceną sporu pod kątem zasadności i adekwatności ich stosowania na etapie całego postępowania, będąc wyrazem „świadomej decyzji dotyczącej możliwości polubownego rozwiązania sporu między stronami”⁴.

1. INSTRUMENTY PROCESOWE NAKIEROWANE NA UGODOWE ZAŁATWIENIE SPORU W RAMACH MEDIACJI SĄDOWEJ

Norma wynikająca z art. 10 k.p.c. wyrażająca dążenie sądu do ugodowego załatwienia sporu, „w szczególności” przez nakłanianie stron do mediacji stanowi dyrektywę, która obliguje sąd, aby na każdym etapie postępowania dokonywał oceny sprawy pod kątem zasadności i rodzaju możliwych działań na rzecz ugodowego zakończenia sporu, wybierając również właściwy moment ich zastosowania⁵. Konkretyzacja wspomnianej normy wyraża się

---

³ Problem oceny sporu pod kątem zasadności skierowania stron do mediacji wpisuje się w międzynarodową debatę nad problemami związanymi z mediacją, zob. N. ALEXANDER, *What's Law Got To Do With It? Mapping Modern Mediation Movements in Civil and Common Law Jurisdictions*, „Bond Law Review” 13(2011), s. 17. Na temat konieczności posiadania przez sędziów umiejętności w zakresie działań odnoszących się do mediacji zob. J.F. ROBERGE, D. QUEK ANDERSON, *Judicial mediation: From debates to renewal*, „Cardozo Journal of Conflict Resolution” 2019, nr 3, s. 613-651. Problem braku umiejętności sędziów w zakresie mediacji został dostrzeżony we Włoszech zob. G. ROMUALDI, *Problem-Solving Justice and Alternative Dispute Resolution in the Italian Legal*, „Utrecht Law Review” 14(2018), s. 58.

⁴ European Handbook for Mediation Lawmaking, European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Strasbourg 2019, <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928> [dostęp: 15.08.2019]; P. ROBINSON, *Adding Judicial Mediation to the Debate about Judges Attempting to Settle Cases Assigned to Them for Trial*, „Journal of Dispute Resolution” 2006, nr 2, s. 336-382.

⁵ M. DĄBROWSKI, *Obligatoryjność działań sądu w zakresie upowszechniania mediacji w sprawach cywilnych*, [w:] *Mediacje obligatoryjne*, red. K. Antolak-Szymański, Warszawa: Wydawnictwo Difin

w stosowaniu pisemnych i ustnych instrumentów procesowych o charakterze informacyjnym, nakierowanych na upowszechnienie wiedzy „w szczególności” na temat mediacji i podejmowaniu wysiłków ugodowych na rzecz jej zainicjowania. Katalog wspomnianych instrumentów jest bardzo rozbudowany i niejednokrotnie powiela się, o czym świadczy zestawienie przepisów w tym zakresie.

Przy pierwszym doręczeniu poucza się strony lub uczestników postępowania nieprocesowego o możliwości skorzystania z mediacji, a także o umieszczeniu informacji o zasadach i procedurze mediacji w danego rodzaju sprawach oraz informacji o mediatorach na stronie internetowej sądu lub w siedzibie sądu⁶. Powieleniem tego przepisu jest art. 205² § 1 pkt 1 k.p.c., który nakłada na przewodniczącego, aby przy pierwszych pismach procesowych kierowanych do pozwanego i powoda pouczył strony o możliwości rozwiązania sporu w drodze ugody zawartej przed sądem lub mediatorem. Ponadto do zakresu czynności przewodniczącego posiedzenia lub rozprawy należy dokonywanie oceny, czy strony należy skierować do mediacji, wezwać na spotkanie informacyjne dotyczące polubownych metod rozwiązywania sporów, bądź na posiedzenie niejawne dotyczące mediacji⁷. Rozwinięciem tego przepisu jest art. 183⁸ § 5 k.p.c., który zobowiązuje przewodniczącego, aby przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę dokonał oceny czy skierować strony do mediacji, a jeśli ma w tym zakresie wątpliwości, wezwał strony do osobistego stawienia na posiedzeniu niejawnym, celem ich wysłuchania. Co więcej, na mocy art. 183⁸ § 4 k.p.c., przewodniczący ma również możliwość, aby wezwać strony do udziału w spotkaniu informacyjnym poświęconym „w szczególności mediacji”, które może prowadzić sędzia. Ponadto sąd zgodnie z art. 210 § 2² k.p.c. we wstępnej fazie rozprawy poucza strony o możliwości ugodowego załatwienia sporu, „w szczególności” w drodze mediacji, zaś w sprawach, których charakter zezwala na zawarcie ugody, protokół pisemny posiedzenia powinien zawierać wzmiankę, czy strony były nakłaniane do ugody „w szczególności” w drodze mediacji⁸. Powyższe działania uzupełniają możliwość skierowania stron do mediacji przez sąd na każdym etapie postępowania (art. 183⁸ § 1 k.p.c.).

2017, s. 111; J. DERLATKA, *Czy dążenie do ugodowego załatwienia sprawy cywilnej stanowi obowiązek sądu? – głos w dyskusji*, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 20, s. 1099.

⁶ § 169 RegSądR.

⁷ § 84 pkt 3 RegSądR.

⁸ § 173 RegSądR.

Obecnie istotnego znaczenia nabierają również obowiązujące od 7 listopada 2019 r. przepisy kodeksu postępowania cywilnego odnoszące się do postępowania przygotowawczego⁹ i roli, jaką może pełnić w nich przewodniczący, zwłaszcza w kontekście art. 205⁶ k.p.c. wymagającego od przewodniczącego zdolności właściwych dla warsztatu pracy mediatora, co – z pełną odpowiedzialnością można stwierdzić – czyni z przewodniczącego mediatora. Prowadzi to do redefinicji doktrynalnego sformułowania „mediacja sądowa”, nadając mu zupełnie inny wymiar¹⁰. Jak wynika bowiem z art. 205⁶ § 1 k.p.c. na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący ustala ze stronami przedmiot sporu i wyjaśnia stanowiska stron, także w zakresie prawnych aspektów sporu. Paragraf 2 tego przepisu stanowi natomiast, iż przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego rozwiązania sporu, w szczególności w drodze mediacji. W tym celu przewodniczący może poszukiwać ze stronami ugodowych sposobów rozwiązania sporu, wspierać je w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe. Zakres uprawnień przewodniczącego stawia go tym samym w roli mediatora, a sam proces z udziałem sądu można określić mianem sądowej mediacji ewaluatywnej. Przytoczony przepis bowiem silniej akcentuje pozycję sądu jako mediatora, aniżeli zadania mediatora wskazane w art. 183^{3a} k.p.c.. Mediator m.in. wspiera strony w formułowaniu przez nie propozycji ugodowych lub na zgodny wniosek stron może wskazać sposoby rozwiązania sporu, które nie są dla stron wiążące. Przewodniczący zgodnie z art. 205⁶ § 1 k.p.c. z własnej inicjatywy może natomiast wskazać nie tylko sposoby rozwiązania sporu, ale również ich skutki, w tym „poszukiwać ze stronami ugodowych sposobów rozwiązania sporu”, co jest równoznaczne z zaangażowaniem sądu w kształtowanie treści porozumienia.

Powyższe zestawienie instrumentów procesowych wymaga od sądu trzech rodzajów umiejętności. Po pierwsze, umiejętności ich wykorzystania we właściwym momencie i nie tylko na wstępnym etapie postępowania, w tym umiejętności w zakresie treści formułowanych pouczeń i informacji na temat

---

⁹ Wprowadzone ustawą z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1469.

¹⁰ Mediacja sądowa może być obecnie używana na oznaczenie posiedzenia przygotowawczego i czynności mediacyjnych podejmowanych przez sąd w dążeniu do ugody zgodnie z art. 205⁶ k.p.c., natomiast mediacja pozasądowa będzie każdą mediacją odbywającą się bez udziału sądu, a zatem również tą, do której strony zostały skierowane w wyniku postanowienia sądu; zob. E. BRUNET, *Judicial mediation and signaling*, „Nevada Law Journal” 3(2003), s. 232.

mediacji, które będą dostosowane do konkretnego sporu. Po drugie, umiejętności wykorzystywanych w pracy mediatora w ramach podejmowania wysiłków ugodowych w trakcie posiedzenia przygotowawczego, w tym umiejętności oddzielenia roli sędziego od roli *de facto* mediatora¹¹. Po trzecie, co stanowi przedmiot niniejszego artykułu, umiejętności oceny danej sprawy pod kątem zasadności skierowania stron do mediacji, co – jak wspomniano – powinno stanowić trzon, a zarazem poprzedzać wszelkie działania związane z dążeniem do ugodowego zakończenia sporu w formie mediacji. Pomocne w tym zakresie mogą okazać się doświadczenia wynikające z programów pilotażowych poświęconych mediacji w wybranych sądach w państwach europejskich i opracowane na ich podstawie narzędzia ułatwiające ocenę sporu w zakresie możliwości wykorzystania mediacji.

2. DOŚWIADCZENIA WYNIKAJĄCE Z EUROPEJSKICH PROGRAMÓW PILOTAŻOWYCH W ZAKRESIE KIEROWANIA STRON DO MEDIACJI

W ramach projektu *Mediation meets judges*, współfinansowanego przez Unię Europejską a koordynowanego i wdrażanego przez Europejski Związek Izb Przemysłu i Handlu (Eurochambres) oraz izby handlowe i centra mediacyjne w Belgii, Bułgarii, Hiszpanii, na Cyprze, we Francji, Irlandii i we Włoszech, a także przez Europejskie Stowarzyszenie Sędziów ds. Mediacji (Gemme), w sądach przeprowadzone zostały programy pilotażowe mające na celu promowanie mediacji w sporach cywilnych i handlowych oraz zwiększenie liczby spraw kierowanych do mediacji. Projekty pilotażowe przeprowadzone zostały w sądach w Bordeaux, Barcelonie, Brukseli, Dublinie, Madrycie, Maladze, Marsylii, Mediolanie, Monzy, Nikozji, Paryżu, Rennes oraz w Sofii. Programy zakończyły się w 2016 r. sporządzeniem raportów zestawiających najważniejsze wnioski i doświadczenia w zakresie kierowania stron do mediacji przez sądy.

Program pilotażowy przygotowany przez izbę handlową w Brukseli we współpracy z sądem gospodarczym w Brukseli zakładał ocenę spraw przez sędziów, które uważali za właściwe pod kątem skierowania stron do mediacji.

---

¹¹ Na temat oddzielenia ról sędziego i mediatora zob. J.W. REYNOLDS, *Judicial Review: What Judges Write When They Write About Mediation*, "Arbitration Law Review" 5(2013), s. 134-135.

Następnie strony wraz ze swoimi pełnomocnikami były zapraszane do udziału w spotkaniach informacyjnych, w trakcie których sędziowie przedstawiali argumenty za podjęciem próby ugodowego rozwiązania sporu w ramach mediacji, proponując również spotkanie z mediatorami. Z raportu wynika, iż ocena i dobór spraw pod kątem podjęcia próby mediacji oraz udział w spotkaniu informacyjnym i argumentacja sądu przyczyniły się do wzrostu liczby spraw kierowanych do mediacji. Natomiast kiedy zaprzestano wysyłać wezwania stronom do udziału w spotkaniu informacyjnym, liczba spraw kierowanych do mediacji oraz liczba mediacji spadły. W raporcie podkreślono, iż nie wszyscy sędziowie dysponują dostateczną wiedzą w zakresie mediacji, co utrudnia upowszechnienie mediacji sądowej. Wskazano również na konieczność wypracowania trwałego systemu rozwiązań prawnych poprzedzających kierowanie stron do mediacji, które nie będą wyłącznie uzależnione od indywidualnych inicjatyw sędziów¹².

W raporcie z programu pilotażowego przeprowadzonego w sądzie gospodarczym w Maladze podkreślono kluczową rolę sądu w ocenie i doborze sprawy pod kątem zasadności skierowania jej do mediacji. Podkreślono, iż właściwy dobór spraw wpływa na efektywność postępowania mediacyjnego i stwarza szansę na rozwój samej instytucji¹³. Ocena sporu przez pryzmat możliwości jego ugodowego zakończenia w ramach postępowania mediacyjnego w sposób naturalny przyczynia się do wyeliminowania spraw, które zbyt pochopnie skierowano do mediacji i które zakończyły się niepowodzeniem, rzutując w sposób negatywny na obraz całej instytucji i na przyszłe doświadczenia sędziów.

W raporcie przygotowanym przez Izbę Przemysłowo-Handlową na Cyprze we współpracy z Sądem Najwyższym w Nikozji wskazano, iż wśród sędziów istnieje opór przed kierowaniem stron do mediacji, wynikający z braku doświadczenia oraz braku zaufania co do jakości postępowania mediacyjnego i mediatorów¹⁴.

Z raportu przygotowanego przez Centrum Arbitrażu i Mediacji w Paryżu na podstawie projektów pilotażowych przeprowadzonych w sądach apelacyjnych w Paryżu, Pau, Poitiers, Tuluzie i Wersalu wynika, iż konieczne są

---

¹² Pilot scheme fact sheet BECI, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_BECEI.pdf [dostęp: 15.08.2019].

¹³ Pilot scheme fact sheet Andalucia Chamber of Commerce, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_WS2_FINAL-Andalucia.pdf [dostęp: 15.08.2019].

¹⁴ Pilot scheme fact sheet Cyprus Chamber of Commerce and Industry, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_WS2_FINAL-CCCI.pdf [dostęp: 15.08.2019].

zmiany w sposobie, w jaki sędziowie przedstawiają i informują strony o mediacji, tak aby w lepszym stopniu wyjaśniali stronom proces i korzyści wynikające z mediacji. Ponadto wskazano na konieczność szkolenia sędziów w zakresie stosowania przepisów odnoszących się do mediacji oraz podkreślono znaczącą rolę sądu we właściwej ocenie spraw kierowanych do mediacji¹⁵. Podobny wniosek wynika z raportu przygotowanego na podstawie projektu pilotażowego przeprowadzonego w sądach w Mediolanie i Monzy, w którym wskazano, iż programy szkoleniowe dla sędziów powinny obejmować szkolenie mediacyjne zarówno o charakterze teoretycznym, jak i praktycznym¹⁶.

Szersze wnioski wynikające z raportów będących efektem przeprowadzonych programów pilotażowych w sądach dowodzą, iż wpływ na liczbę spraw kierowanych do mediacji sądowej opiera się nie tylko na świadomości stron i ich pełnomocników, w tym oczywiście woli ugodowego zakończenia sporu. Wynika on również z rozwiązań prawnych nastawionych na upowszechnianie wiedzy w zakresie mediacji i instrumentach nakierowanych na jej zainicjowanie postępowania mediacyjnego. Niemniej istotną rolę odgrywają również umiejętności sędziów w prawidłowej ocenie i doborze sprawy pod kątem zasadności skierowania stron do mediacji, w tym umiejętności przekazywania stronom informacji na temat korzyści wynikających z podjęcia próby wypracowania ugody oraz doświadczenia sędziów w zakresie wykorzystania instrumentów procesowych nakierowanych na zainicjowanie postępowania mediacyjnego.

3. KWESTIONARIUSZ OCENY SPORU POD KĄTEM ZASADNOŚCI SKIEROWANIA STRON DO MEDIACJI JAKO EFEKT PROGRAMÓW PILOTAŻOWYCH W ZAKRESIE MEDIACJI W SĄDACH EUROPEJSKICH

Efektorem doświadczeń wynikających z projektów pilotażowych w zakresie mediacji w sądach było przygotowanie dla stron kwestionariusza samooceny sprawy pod kątem celowości podjęcia próby rozwiązania sporu w ramach

---

¹⁵ Pilot scheme fact sheet CMAP – Paris/Pau/Poitiers/Toulouse/Versailles, <https://www.mediationmeetsjudges.eu/publications/> [dostęp: 15.08.2019].

¹⁶ Pilot scheme fact sheet Chamber of Arbitration of Milan, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_WS2_FINAL_CAM.pdf [dostęp: 15.08.2019].

mediacji¹⁷. Celem kwestionariusza jest uświadomienie stronom możliwych korzyści wynikających z mediacji, odciążając sąd w zakresie obowiązków informacyjnych tak, aby lepiej przygotować strony do podjęcia racjonalnej decyzji w przedmiocie mediacji. Efektem programów pilotażowych było również opracowanie dokumentu dla sądu zawierającego informację na temat mediacji, jaka może być kierowana dla stron¹⁸. Głównym wynikiem projektu, który koncentrował się na problemie właściwej oceny sprawy pod kątem mediacji, było jednak opracowanie, wspólnie z sędziami sądów cywilnych i handlowych z państw biorących udział w projekcie, narzędzi, które w założeniu miały ułatwić sądowi podjęcie decyzji w przedmiocie skierowania stron do mediacji. Dokument o nazwie *Mediation case diagnosis for the judges. A tool to assess disputes suitability for mediation*¹⁹ został podzielony na cztery części, obejmujące łącznie 28 pytań odwołujących się do prawnych i pozaprawnych okoliczności sporu wraz z krótkim uzasadnieniem do każdego pytania. Metodologia kwestionariusza dopuszcza możliwość udzielenia odpowiedzi twierdzącej, przeczącej lub wybór kolumny „wątpliwe” – jeśli pytanie jest nieistotne lub udzielenie odpowiedzi jest trudne.

W części A sformułowano pięć pytań o charakterze formalnym. Koncentrują się one na udzieleniu odpowiedzi, czy spór odznacza się zdatnością ugodową i czy może być przedmiotem mediacji, a ponadto, czy na danym etapie postępowania możliwe jest skierowanie stron do mediacji, co w przypadku przepisów kodeksu postępowania cywilnego zawsze będzie wiązało się z odpowiedzią twierdzącą zgodnie z art. 183⁸ § 1 k.p.c. Kolejne pytanie związane jest z weryfikacją, czy między stronami toczą się inne postępowania w tych samych lub podobnych sprawach. Mediacja umożliwia bowiem kompleksowe podejście do sporu, a rolą mediatora jest niejednokrotnie dotarcie do jego źródła i pomoc w jego rozwiązaniu, generując ugodę w odniesieniu do wszystkich spornych stosunków między stronami. Kolejne pytanie dotyczy oceny, czy w sporze zaangażowanych jest wiele stron, czy też jest wysoce prawdopodobne, że do postępowania przyłączą się jeszcze inne osoby.

---

¹⁷ Mediation self-assessment questionnaire for parties to a dispute, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/ANNEX_3.pdf [dostęp: 15.08.2019].

¹⁸ Letter template for the judge to inform parties about mediation, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/ANNEX_21412605790.pdf [dostęp: 15.08.2019].

¹⁹ Mediation case diagnosis for the judges. A tool to assess disputes suitability for mediation, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/ANNEX_11412606013.pdf [dostęp: 15.08.2019].

Odpowiedź na to pytanie wiąże się z faktem, iż złożoność i czas trwania postępowania ulega znacznemu wydłużeniu w przypadku zaangażowania wielu stron w przeciwieństwie do mediacji, która jest elastycznym postępowaniem umożliwiającym udział wielu osób zaangażowanych w wypracowanie rozwiązania uwzględniającego zróżnicowane interesy każdej z nich. Ponadto możliwość zorganizowania spotkań mediacyjnych w krótkich odstępach czasu zwiększa intensywność wzajemnych interakcji. Ostatnie pytanie w części A kwestionariusza dotyczy tego, czy strony związane są klauzulą mediacyjną. Oczywiście w perspektywie art. 202¹ k.p.c. sąd kieruje strony do mediacji na zarzut pozwanego zgłoszony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, niemniej sam fakt zamieszczenia klauzuli może świadczyć o tym, że strony są świadome mediacji i być może gotowe do podjęcia kolejnej próby na dalszym etapie postępowania przed sądem, nawet jeśli przed złożeniem pozwu okazała się ona nieskuteczna lub tym bardziej, gdy nie została w ogóle podjęta. Odpowiedzi na powyższe pytania mają zatem charakter filtrujący formalną podatność mediacyjną sporu, a pozytywne odpowiedzi umożliwiają ocenę sprawy w perspektywie dalszych przesłanek zawartych w kwestionariuszu.

Najbardziej rozbudowana jest część B, która obejmuje 12 pytań. Pierwsze pytanie odwołuje się do doświadczenia sądu i subiektywnego przekonania o możliwości zawarcia ugody w danej sprawie z pominięciem oceny prawnych aspektów sporu. Drugie pytanie dotyczy tego, czy z punktu widzenia stron istotne jest szybkie rozstrzygnięcie sporu i zmniejszenie kosztów postępowania, jako że jednym z najważniejszych powodów podjęcia mediacji jest potrzeba znalezienia szybkiego rozwiązania sporu. Trzecie i czwarte ma na celu ocenę możliwych kosztów postępowania sądowego pod kątem tego, czy może ono generować niewspółmierne koszty w stosunku do wartości sporu, zwłaszcza gdy jedna lub obie strony dysponują niewielkimi środkami finansowymi, jakie mogą przeznaczyć na prowadzenie postępowania przed sądem. Kolejne pytanie wiąże się z oceną trudności rozstrzygnięcia sporu z uwagi na ograniczone dowody czy też złożone lub techniczne kwestie odnoszące się do istoty sprawy²⁰. Gdy sprawa ma charakter złożony i dotyczy kwestii technicznych wymagających zasięgnięcia opinii biegłych, generuje przy tym dodatkowe koszty przy istniejącym ryzyku niepewności w zakresie treści opinii sporządzonej przez biegłego i jej oceny przez sąd.

---

²⁰ Chociażby w przypadku sporów z zakresu własności intelektualnej zob. A. SOKOŁOWSKA-ŁAWNICZAK, P. PODRECKI, *Sprawy z zakresu własności intelektualnej czekają na swój sąd*, „Rzeczpospolita” 10.10.2017.

Mediacja, w trakcie której aspekty techniczne mogą być analizowane przez ekspertów wybranych przez strony, może okazać się wówczas bardziej zasadna. Szóste pytanie związane jest z oceną mogących wystąpić trudności w wyegzekwowaniu wyroku, chociażby z uwagi na sytuację ekonomiczną jednej ze stron. Podkreślono przy tym, iż wskaźnik dobrowolnego wykonania ugód zawartych przed mediatorem jest bardzo wysoki, bowiem strony uczestnicząc w kształtowaniu jej treści, przejmują na siebie odpowiedzialności za podjęte decyzje i wypełnienie treści porozumienia. Siódme pytanie dotyczy oceny sporu pod kątem tego, czy którejś ze stron może zależeć na uzyskaniu wyroku, który będzie miał wpływ na linię orzeczniczą w przyszłości, nawet jeśli zawarcie ugody w ramach mediacji byłoby możliwe. Ósme związane jest z odpowiedzią na pytanie, czy istnieje prawdopodobieństwo, iż z uwagi na brak dowodów wyrok będzie odpowiadał prawdzie formalnej, zaś w ramach mediacji, która nie jest ograniczona przepisami proceduralnymi, rozwiązanie może w pełni urzeczywistnić prawdę materialną, a w konsekwencji formalną, choć oczywiście postępowanie mediacyjne nie jest oparte na postępowaniu dowodowym, a decydującą rolę odgrywa subiektywne poczucie sprawiedliwości stron wyrażone w formie ugody. Dziewiąte pytanie wiąże się z oceną, czy stronom może zależeć na zachowaniu poufności, tak aby przedmiot sporu, jego okoliczności i wynik pozostały niejawnie. Kolejne dotyczy zaś oceny, czy stronom może zależeć na wypracowaniu rozwiązania uwzględniającego ich potrzeby wynikające ze źródła konfliktu. Pytanie to wiąże się również z kolejnymi dwoma dotyczącymi tego, czy spór stanowi część szerszego konfliktu, często ukrytego, którego nierozwiązanie może prowadzić do pojawiania się dalszych sporów, a rozstrzygnięcie przez sąd jedynie jego zewnętrznych przejawów nie doprowadzi do usunięcia całego konfliktu, który może w konsekwencji narastać. Przykładem mogą okazać się długoletnie spory sąsiedzkie. Ostatnie pytanie koncentruje się na emocjach, a mianowicie czy istnieje prawdopodobieństwo, że emocje będą odgrywały główną rolę w sporze. Wskazano przy tym, iż strony wymagają rozwiązania dostosowanego do ich potrzeb, które w dostatecznym stopniu uwzględnia kwestie emocjonalne leżące u podstaw sporu. W przeciwnym razie strona może doświadczyć poczucia niesprawiedliwości, nawet gdy wyrok sądu będzie dla niej korzystny.

W części C kwestionariusza sformułowano sześć pytań. Po pierwsze, czy ważne jest, aby strony utrzymywały wzajemne relacje w przyszłości, które

mogą być oparte na długotrwałej współpracy biznesowej czy kontaktach osobistych²¹, czemu w większym stopniu może sprzyjać postępowanie mediacyjne aniżeli kontrydiktoryjne postępowanie sądowe, oraz tego, czy spór ma charakter incydentalny w ramach długoletnich relacji stron. Dalsze pytanie odnosiło się do tego, czy rozstrzygnięcie sądu jest trudne do przewidzenia dla obu stron. W uzasadnieniu do tego pytania podkreślono, iż przedsiębiorcom zależy na przewidywalności swoich finansów, aby umożliwić inwestycje lub dostosować strategię biznesową do ewentualnych strat, stąd też może to stanowić jeden z argumentów przemawiających za skierowaniem stron do mediacji. Pytanie to powiązanie jest również z dwoma kolejnymi, a mianowicie, czy ważne jest, aby strony zachowały pełną kontrolę nad przebiegiem i kształtem rozstrzygnięcia sporu, a także czasem trwania procesu. Następne pytanie wiąże się z oceną, czy stronie może zależeć, aby sąd wydał wyrok, który trafi do publicznej wiadomości. W wyjaśnieniu do tego pytania dodano również, że nie musi to być argument wyłączający zasadność skierowania stron do mediacji. Choć ugoda zawarta przed mediatorem ma charakter poufny, to jednak treść ugody może obejmować obowiązek publicznych przeprosin, a ich treść może zostać przygotowana wspólnie przez strony. Ostatnie pytanie wiąże się z oceną nastawienia pełnomocników stron do postępowania mediacyjnego, w tym prób podejmowanych w celu ugodowego zakończenia sporu.

W części D kwestionariusza sformułowano 5 pytań odnoszących się do korzyści wynikających z mediacji, które w pewnym zakresie pokrywają się z dotychczas przedstawionymi pytaniami, choć różnica wynika z faktu, iż koncentrują się na ocenie sporu po jego hipotetycznym skierowaniu do mediacji. Po pierwsze, czy mediacja mogłaby się przyczynić do przywrócenia dialogu i relacji między stronami. Po drugie, czy w ramach mediacji w odniesieniu do danego sporu istnieje szansa na wypracowanie rozwiązania dostosowanego do potrzeb stron, które wykracza poza przedmiot postępowania sądowego i odzwierciedla sposób postrzegania sporu przez strony. Po trzecie, czy w ramach postępowania mediacyjnego i obowiązującej zasady poufności strona mogłaby ujawnić informacje, które w większym stopniu mogą

---

²¹ W sprawie *Shirayama Shokusan v Danovo Ltd.* [2003] EWHC 3006 Ch, której przedmiotem był spór pomiędzy właścicielem galerii sztuki a najemcą, sąd angielski wydał postanowienie kierujące strony do mediacji, o które wnioskował pozwany, pomimo sprzeciwu powoda, uzasadniając to koniecznością dalszego zachowania wzajemnych relacji w połączeniu ze wspólnym celem stron, jakim było zapewnienie rentowności galerii.

przyczynić się do wypracowania ugody, bowiem brak informacji może sam w sobie stanowić źródło konfliktu. Po czwarte, czy mediacja może przyczynić się do ustalenia treści i warunków przeprosin. Ostatnie pytanie dotyczy zaś możliwości weryfikacji oczekiwań stron przez mediatora przez pryzmat formułowanych stanowisk i szans na zwycięstwo w sporze. Podkreślono, iż nadmierne oczekiwania niektórych stron co do wyniku sporu mogą prowadzić do nieuzasadnionego zachowania w trakcie postępowania przed sądem. Taka postawa może być podsycana, podtrzymywana lub wzmacniana przez pełnomocników stron. Jednym z zadań mediatora jest bowiem pomoc w sprawdzaniu realności oczekiwań, w tym negatywnych konsekwencji sporu, które strona mogła przeoczyć.

W części kwestionariusza dotyczącej interpretacji odpowiedzi na powyższe pytanie wskazano, iż udzielenie odpowiedzi twierdzących może przemawiać za skierowaniem stron do mediacji. W przeciwnym razie postępowanie sądowe może okazać się bardziej odpowiednie dla stron aniżeli postępowanie mediacyjne. W przypadku, gdy w części A kwestionariusza przeważa liczba odpowiedzi twierdzących, oznacza to, iż ramy prawne i proceduralne nie utrudniają, a nawet mogą stanowić zachętę do mediacji. Większa liczba odpowiedzi twierdzących w części B kwestionariusza może natomiast świadczyć, że charakter sporu przemawia za skorzystaniem z mediacji oraz że istnieje szereg przesłanek, które w naturalny sposób mogą przyczynić się do wypracowania ugody. Analogicznie w części C przeważająca liczba odpowiedzi twierdzących może oznaczać, że strony powinny być zainteresowane znalezieniem własnego rozwiązania oraz że zachodzi szansa, aby uświadomiły sobie korzyści wynikające z mediacji w odniesieniu do ich sporu. Natomiast większa liczba pozytywnych odpowiedzi w części D oznacza, iż ewentualna ugoda mediacyjna może przysporzyć obu stronom większych korzyści aniżeli postępowanie sądowe.

PODSUMOWANIE

Mając na uwadze rosnącą od kilku lat liczbę i charakter instrumentów procesowych zawartych w kodeksie postępowania cywilnego, które wpisują się w dyrektywę dążenia sądu do ugodowego zakończenia sporu, można uznać, iż rolą sądu stało się upowszechnienie wiedzy i kształtowanie kultury prawnej, „w szczególności” nakierowanej na wykorzystanie mediacji. Ponadto środki, jakimi dysponuje przewodniczący od 7 listopada 2019 r. w ramach

postępowania przygotowawczego, zwłaszcza wynikające z art. 205⁶ k.p.c., które stawiają go w roli mediatora, oznaczają, iż poziom legislacyjny w zakresie roli sądu względem mediacji osiągnął apogeum, a kolejnym krokiem może być już tylko wprowadzenie mediacji obligatoryjnej. Doświadczenia wynikające z programów pilotażowych poświęconych mediacji w sądach europejskich wskazują natomiast, iż poza ilością instrumentów procesowych odnoszących się do mediacji, niemniej istotny jest również sposób ich wykorzystania przez sąd, w tym zwłaszcza w zakresie oceny sporu pod kątem podejmowanych wysiłków ugodowych nakierowanych na zainicjowanie mediacji. Ocena sporu pod wskazanym kątem, będącą obowiązkiem przewodniczącego, ułatwia szereg regulacji zawartych w przepisach kodeksu postępowania cywilnego. Począwszy od treści pozwu oraz informacji w nim zamieszczonej, czy strony podjęły próbę mediacji, bądź wskazaniu przyczyny jej niepodjęcia²² (art. 187 § 1 pkt 3 k.p.c.), poprzez obligatoryjną odpowiedź na pozew (art. 205¹ § 1 k.p.c.), wymianę pism przygotowawczych (art. 205¹ § 1 k.p.c.) wraz ze zobowiązaniem strony, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania (art. 205¹ § 2 k.p.c. oraz 205¹² § 1 k.p.c.), poprzez dążenie sądu do zawarcia ugody w trakcie posiedzenia przygotowawczego (art. 205⁶ k.p.c.) i ewentualnie na podstawie dokonanej oceny sporu, jeśli nie doszło do zawarcia ugody przed sądem, możliwości skierowania stron do mediacji na posiedzeniu przygotowawczym (art. 205⁷ § 1 k.p.c.). Ponadto umożliwienie przewodniczącemu wezwania stron przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę do osobistego stawiennictwa na posiedzeniu niejawnym, celem ich wysłuchania pod kątem zasadności skierowania stron do mediacji (183⁸ § 5 k.p.c.), czy też możliwość wezwania stron do udziału w spotkaniu informacyjnym poświęconym mediacji przeprowadzonym przez sędziego może dostarczyć informacji ułatwiających ocenę w omawianym zakresie. Co więcej, instrumentem, który może paradoksalnie przyczynić się do skierowania stron do mediacji i ściśle wiąże się z oceną sprawy, jest art. 156¹ k.p.c., który

---

²² W doktrynie dominuje pogląd, iż niezamieszczenie informacji w pozwie zgodnie z art. 187 § 1 pkt 3 k.p.c. nie może być uznane za brak formalny pozwu, zob. P. FIK, P. STASZCZYK, *Kolejny wymóg formalny pozwu – oświadczenie o próbie pozasądowego rozwiązania sporu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 2, s. 49-52; K. GAJDA-ROSZCZYŃSKA, *Czy niezamieszczenie informacji w pozwie jest brakiem formalnym? – o skutkach zwrotu pozwu*, „Polski Proces Cywilny” 2017, nr 2, s. 267-275.

umożliwia przewodniczącemu pouczenie stron o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów. Należy również pamiętać, iż na podstawie art. 10 k.p.c. sąd ma bowiem obowiązek oceniać sprawę pod kątem możliwości jej ugodowego zakończenia w każdym stanie postępowania, a zatem także na dalszym etapie postępowania biorąc pod uwagę nowe okoliczności, twierdzenia i dowody, nawet jeśli na początkowym etapie podjęcie takiej próby okazało się bezzasadne.

Przedstawiony w niniejszym artykule kwestionariusz, będący efektem programów pilotażowych w zakresie mediacji w sądach europejskich, może mieć charakter pomocniczy w kontekście szeregu przytoczonych regulacji prawnych, które umożliwiają sądowi zebranie informacji niezbędnych do oceny sporu pod kątem skierowania stron do mediacji, umożliwiając zarazem ocenę zebranego materiału w świetle prawnych i pozaprawnych przesłanek wskazanych w kwestionariuszu. Niewątpliwie katalog pytań zawartych w kwestionariuszu koncentruje się głównie na możliwych korzyściach wynikających z mediacji i z pewnością może być dalej rozbudowywany. Należy jednak pamiętać, iż sukces mediacji sądowej tylko w niewielkim stopniu uzależniony jest od działań sądu, a decydujące znaczenie ma w tym zakresie decyzja i zaangażowanie stron oraz ich pełnomocników. Niemniej rola sądu w prawidłowej ocenie sporu, doborze instrumentów procesowych i argumentacji w zakresie możliwości podjęcia przez strony próby ugodowego zakończenia sporu jest nieoceniona i nie należy jej bagatelizować.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460.
Ustawa z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1469.
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości Regulamin urzędowania sądów powszechnych z 18 czerwca 2019 r., Dz.U. poz. 1141.

ORZECZNICTWO

Shirayama Shokusan v Danovo Ltd. [2003] EWHC 3006 Ch.

LITERATURA

- ALEXANDER Nadja: What's Law Got To Do With It? Mapping Modern Mediation Movements in Civil and Common Law Jurisdictions, "Bond Law Review" 13(2011), s. 1-29.

- BRUNET Edward: Judicial mediation and signaling, "Nevada Law Journal" 3(2003), s. 232-258.
- DĄBROWSKI Marek: Obligatoryjność działań sądu w zakresie upowszechniania mediacji w sprawach cywilnych, [w:] Mediacje obligatoryjne, red. Katarzyna Antolak-Szymański, Warszawa: Wydawnictwo Difin 2017.
- DERLATKA Joanna: Czy dążenie do ugodowego załatwienia sprawy cywilnej stanowi obowiązek sądu? – głos w dyskusji, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 20, s. 1098-1106.
- FIK Piotr, STASZCZYK Piotr: Kolejny wymóg formalny pozwu – oświadczenie o próbie pozasądowego rozwiązania sporu, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 2, s. 48-52.
- GAJDA-ROSZCZYŃIALSKA Katarzyna: Czy nieuzupełnienie braku formalnego pozwu z art. 187 § 1 pkt. 3 k.p.c. skutkuje zwrotem pozwu?, „Polski Proces Cywilny” 2017, nr 2, s. 267-275.
- REYNOLDS Jennifer W.: Judicial Review: What Judges Write When They Write About Mediation, "Arbitration Law Review" 5(2013), s. 111-151.
- ROBERGE Jean-Francois, QUEK ANDERSON Dorcas: Judicial mediation: From debates to renewal, "Cardozo Journal of Conflict Resolution" 2019, nr 3, s. 613-651.
- ROBINSON Peter: Adding Judicial Mediation to the Debate about Judges Attempting to Settle Cases Assigned to Them for Trial, "Journal of Dispute Resolution" 2006, nr 2, s. 336-382.
- ROMUALDI Giuliana: Problem-Solving Justice and Alternative Dispute Resolution in the Italian Legal, "Utrecht Law Review" 14(2018), s. 52-63.
- SOKOŁOWSKA-ŁAWNICZAK Anna, PODRECKI Paweł: Sprawy z zakresu własności intelektualnej czekają na swój sąd, „Rzeczpospolita” z 10.10.2017.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE ZE STRON INTERNETOWYCH

- European Handbook for Mediation Lawmaking, European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Strasbourg 2019, <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928> [dostęp: 15.08.2019].
- Letter template for the judge to inform parties about mediation, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/ANNEX_21412605790.pdf [dostęp: 15.08.2019].
- Mediation case diagnosis for the judges. A tool to assess disputes suitability for mediation, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/ANNEX_11412606013.pdf [dostęp: 15.08.2019].
- Mediation self-assessment questionnaire for parties to a dispute, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/ANNEX_3.pdf [dostęp: 15.08.2019].
- Pilot scheme fact sheet Andalusia Chamber of Commerce, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_WS2_FINAL-Andalusia.pdf [dostęp: 15.08.2019].
- Pilot scheme fact sheet BECI, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_BECL.pdf [dostęp: 15.08.2019].
- Pilot scheme fact sheet Chamber of Arbitration of Milan, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_WS2_FINAL_CAM.pdf [dostęp: 15.08.2019].
- Pilot scheme fact sheet CMAP – Paris/Pau/Poitiers/Toulouse/Versailles, <https://www.mediationmeetsjudges.eu/publications/> [dostęp: 15.08.2019].
- Pilot scheme fact sheet Cyprus Chamber of Commerce and Industry, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/MMJ_fact_sheet_WS2_FINAL-CCCI.pdf [dostęp: 15.08.2019].

OCENA SPORU POD KĄTEM ZASADNOŚCI SKIEROWANIA STRON DO MEDIACJI
PRZEZ SĄD W PERSPEKTYWIE DOŚWIADCZEŃ EUROPEJSKICH

Streszczenie

Przedmiotem artykułu są rozważania koncentrujące się na przesłankach oceny sporu przez sąd pod kątem zasadności skierowania stron do mediacji, w zestawieniu z instrumentami procesowymi konkretyzującymi dyrektywę dążenia sądu do ugodowego zakończenia sporu. Rozważania opierają się na regulacjach zawartych w przepisach kodeksu postępowania cywilnego z uwzględnieniem doświadczeń europejskich, wynikających z programów pilotażowych w zakresie mediacji, przeprowadzonych w sądach wybranych państw w Europie. Ponadto przedstawione zostały efekty projektu *Mediation meets judges* w postaci kwestionariusza pytań, który może ułatwić sądowi podjęcie decyzji w przedmiocie skierowania stron do mediacji.

Słowa kluczowe: mediacja sądowa; mediation meets judges; dążenie sądu do ugodowego załatwienia sporu

ASSESSMENT OF THE DISPUTE IN TERMS OF THE LEGITIMACY
OF REFERRING PARTIES TO MEDIATION BY THE COURT
IN THE PERSPECTIVE OF EUROPEAN EXPERIENCE

Summary

The subject of the article are considerations focusing on the premises of the court's assessment of the dispute in terms of the legitimacy of referring parties to mediation, in combination with procedural instruments specifying the directive of the court's action to resolve the dispute amicably. The considerations are based on the regulations contained in the provisions of the Code of Civil Procedure, taking into account European experience resulting from pilot programs in the field of mediation, conducted in the courts of selected countries in Europe. In addition, the effects of the "Mediation meets judges" project were presented in the form of a questionnaire that can help the court decide on referring parties to mediation.

Key words: judicial mediation; "mediation meets judges"; court's attempt to settle a dispute amicably